

2011-11-29

Dnr 49-2011:5192

Stiftelsen Lundsbergs Skola
Lundsbergs Skola
688 91 Storfors
info@lundsbergsskola.se

Rektorn vid Lundsbergs skola
Lundsbergs skola
688 91 Storfors
stho@lundsbergsskola.se

Beslut för grundskola och gymnasieskola

efter tillsyn av Lundsbergs skola
i Storfors kommun

Tillsyn vid Lundsbergs skola

Helhetsbedömning

Syftet med utbildningen inom skolväsendet är enligt skollagen att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden såsom respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar. Alla elever ska tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero. Tillsynen visar att huvudmannen bedriver en verksamhet som när det gäller trygghet och studiero strider mot bestämmelserna i författningarna eftersom elever systematiskt utsätts för kränkande behandling av andra elever och skolan arbetar inte aktivt för att förebygga och förhindra dessa kränkningar på det sätt som anges i 6 kap skollagen (2010:800).

Av de anmälningar som kommit in till Skolinspektionen och av intervjuer som gjordes vid besöket konstaterar Skolinspektionen att det finns ett informellt regelsystem vid skolan. Det informella regelsystemet medför att äldre elever systematiskt kränker yngre elever. Av tillsynen framgår att eleverna vid Lundsbergs skola fostras i ett system där eleven som nybörjare vid skolan ska vänja sig vid att utsättas för kränkande behandling såsom kränkande tillmälen och våld. Efter ett antal år på skolan finns det elever som lärt sig hur man genom anpassning till detta system hamnar överst i hackordningen och därmed får en maktställning på skolan. De kan då i sin tur utöva kränkande behandling och våld mot yngre elever samt kräva att andra elever passar upp dem. Det finns således elever som har lärt sig att "ta stryk" och därmed också tillskrivits en viss ställning vid skolan. Men det finns elever som inte anpassar sig till att systematiskt utsättas för kränkande behandling och i vissa fall avslutar sin skolgång, då de inte förmår att vara kvar vid Lundsbergs skola. Elever som slutar omtalas som att det är fel på dem. För en elev vid ett riksinternat är den direkta kontakten med föräldrarna begränsad varför eleven är mer utsatt än vid andra skolor.

Rektorn och personalen på skolan har inte lyckats få stopp på kränkningarna som pågår inom det informella regelsystemet. Personal vid Lundsberg uppfattar inte heller alltid företeelser på skolan som kränkande. Det har skett en normalisering av fenomen som i samhället i övrigt anses vara oacceptabla. Det får som resultat att kränkningarna inte anmäls till rektorn eller huvudmannen. Huvudmannen utreder därför inte de incidenter som inträffar och åtgärder vidtas inte för att förebygga och förhindra ytterligare kränkningar. Ett system som normaliserar kränkande behandling i den svenska skolan är inte acceptabelt.

Lundsbergs skola har som riksinternatskola en särskild situation, där det inte är möjligt att separera skolan och elevhemmen utan dessa måste behandlas som en helhet. Eleverna vid skolan kommer från hela landet och bor med enstaka undantag på skolans

elevhem. De åker vanligtvis hem var tredje helg. Vad som händer på elevhemmen påverkar och får konsekvenser för eleverna i skolan. Härigenom har huvudmannen ett ansvar att aktivt förebygga och förhindra de kränkningar som sker.

Skolinspektionen pekar i denna tillsyn på förhållanden vid Lundsbergs skola som leder till att Skolinspektionen fattar beslut om föreläggande för skolans huvudman.

Beslut

Föreläggande

De beskrivna bristerna som Skolinspektionen konstaterat vid tillsyn av Lundsbergs skola i Storfors kommun måste åtgärdas för att huvudmannen ska uppfylla författningarnas krav och eleverna ska få den utbildning de har rätt till i en miljö som präglas av trygghet och studiero. En utförligare redogörelse av de konstaterade bristerna finns nedan under rubriken Skäl för beslut.

Skolinspektionen förelägger med stöd av 26 kap. 10 § skollagen (2010:800) huvudmannen, Stiftelsen Lundsbergs skola, att senast den 28 februari 2012 avhjälpa påtalade brister genom att vidta nedanstående åtgärder.

De vidtagna åtgärderna ska samma dag skriftligen redovisas till Skolinspektionen.

Trygghet och studiero

Miljön vid skolan präglas inte av trygghet och studiero.

Vid skolan bedrivs inte ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av elever.

Ni ska därför vidta åtgärder så att arbetet med trygghet och studiero utformas i enlighet med de krav som ställs i 5 och 6 kap. skollagen samt Lgr 11 1 Skolans värdegrund och uppdrag, God miljö för utveckling och lärande, 2.1 Normer och värden samt Lgy 11 2.2 Normer och värden.

I detta arbete ingår att:

- Rektor, lärare och övrig personal vidtar de omedelbara eller tillfälliga åtgärder som är befogade för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero.
- Genomföra åtgärder för att förebygga och förhindra att elever utsätts för kränkande behandling.
- Upprätta en plan mot kränkande behandling för skolan som uppfyller författningarnas krav.

Skäl för beslut

Föreläggande:

Bedömningsområde: Trygghet och studiero

Bedömning:

Miljön vid skolan präglas inte av trygghet och studiero.

Vid skolan bedrivs inte ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av elever.

Motivering:

Syftet med utbildningen inom skolväsendet är enligt skollagen att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling. Dessa förutsättningar anges i 1 kap. 4 och 5 §§ skollagen. Paragraferna utgör i första hand en grundval för mer konkret utformade bestämmelser i skollagen.

I skollagen anges tvingande bestämmelser för huvudmannens ansvar avseende åtgärder mot kränkande behandling. Dessa omfattar bland annat krav på målinriktat arbete, skyldighet att förebygga och förhindra kränkande behandling, plan mot kränkande behandling och skyldighet att anmäla, utreda och vidta åtgärder mot kränkande behandling. Utbildningen ska enligt skollagen utformas på ett sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero. I förarbetena till lagen anges att det i skolan ska råda en nolltolerans mot kränkningar (se prop. 2005/06:38 sid 68).

Enligt Lundsberg skolas dokument är husfar och husmor elevhemsföreståndare och "troman/ordningsman" är den elev som har valts att vara elevernas representant på elevhemmen och skolpersonalens representant gentemot eleverna. Det finns även en vice troman/ordningsman för varje elevhem. Troman väljs av eleverna när eleven går i årskurs 2 och det är ett förtroendeuppdrag. Uppdraget innehas under vårterminen i årskurs 2 och under årskurs 3. Enligt skolans regler och normer har troman en kamratfostrande roll och tromans tillsägelser och anvisningar ska följas.

Vid tillsynen intervjuades husfar, husmor, skolsköterska, kurator samt troman och samtal fördes med rektorn. Nedan beskrivs vad som framkom.

Beskrivning av kränkningar vid skolan

I intervjuer uppger rektorn, husfar, husmor, skolsköterska, kurator samt en elev med uppdraget att vara troman att det vid skolan förekommer ett informellt regelsystem eller som rektorn uttrycker det, en "hackordning" mellan eleverna vid skolan och att det för eleverna är viktigt att arbeta sig upp i denna hackordning. Då kan man i årskurs 3 själv bli en person med privilegier och utnyttja en serviceperson, "slav", bland yngre elever, som tvingas att utföra tjänster åt de äldre. Med hackordning menas, enligt de intervjuade, att de manliga eleverna får mäta sina krafter och bland annat utstå slag mot armar, ofta i samband med nedbrottnings. Detta gäller, enligt vad som framkommer vid intervjuerna, enbart de manliga eleverna. Elever kan också tvingas att utföra uppdrag och tjänster åt äldre elever. Uppdragen kan vara att stryka skjortor, städa toaletter och i olika sammanhang passa upp äldre elever. Genom att delta i detta kan eleverna skaffa sig en bättre position bland övriga elever på skolan. En fördel är även att komma i en bättre position när det gäller fördelningen av gemensamma arbetsuppgifter så kallade "ämbeten", som fördelas av troman i samråd med husfar eller husmor. Denna positionering i hackordningen gäller när eleverna startar sina studier vid skolan oavsett ålder och årskurs. Det informella regelsystemet handlar om kamratuppföstran, invigningar och privilegiesystem. Enligt representanter för skolhälsovården kan det bland de kvinnliga eleverna mer röra sig om "blickar och andra mer subtila maktmedel". I flertalet intervjuer framkommer att eleverna när de påbörjar sin utbildning vid skolan kallas "tarmar" av övriga elever.

Flera av de intervjuade berättar att eleverna vid "Viking" ska slå varandra på överarmarna tills ena parten ger upp. Vid "tarmbrottnings" ska eleverna brottas tills en av dem vinner. Det har hänt att brottningsen har lett till att elev fått uppsöka skolsköterskan för vård och även att elev då benämner sig själv som "tarm". Vid kontakterna med elevhälsan har de fysiska skadorna tagits om hand och händelsen är dokumenterad av skolsköterskan. Andra incidenter som nämns är att äldre elever väcker yngre mitt i natten i syfte att ge dem en "broderlig klapp" det vill säga de utsätts för slag. Vidare kan elever tvingas springa i kalsonger och kavaj med en flagga i handen eller tvingas dricka kanel utblandad i vätska.

Flera av de intervjuade uppger att det varje år förekommer att en handfull elever slutar sina studier vid skolan då de inte klarar av det informella regelsystem som gäller vid skolan och/eller att de längtar hem. Elever som slutar omtalas som om det vore något fel på dem.

I skolan finns ett privilegiesystem, som personalen accepterar, där det ingår att elever i årskurs 3 får sitta vid "treringsbordet" och gå in genom "treringsdörren", slippa gemensamma arbetsuppgifter och kunna använda de yngre eleverna som "slavar". Eleven som deltog i intervjuerna är medveten om att de lever i en bubbla och att livet på Lundsberg skiljer sig från det liv som gäller i samhället i övrigt men att detta är en del i det informella regelsystem som gäller vid skolan.

Hur förebygger och förhindrar skolan att elever utsätts för kränkande behandling?

Vid intervjuerna med husfar och husmor framkommer att de inte är förvånade att det går rykten om pennalism på skolan eftersom pennalism har förekommit. De menar att skolan arbetar med att få slut på det informella regelsystemet, men har inte lyckats. Husfar och husmor uppger att det vid varje elevhem finns en husmor eller en husfar, som sover över på elevhemmet och att dessa då och då går runt i huset på natten för att upptäcka oegentligheter. De säger att eleverna har möjlighet att låsa dörren till sitt rum men att detta inte alltid sker. Det framkommer vid samtal med troman att elever anser att det är bättre att bli utsatt för äldre elevers oväntade besök än att inte bli det. Blir man inte utsatt "finns man inte". Husfar anger även att oro på elevhemmen påverkar situationen i undervisningen, då hackordningen bland annat påverkar om en elev kan yttra sig i klassrummet. Enligt personal vid elevhälsan har man denna termin lyft hur det ser ut på elevhemmen och i skolan och att resultatet av dessa diskussioner ska ingå i planen mot kränkande behandling.

Husfar och husmor anser att de ingriper så snart de ser att någon blir kränkt. På direkt fråga uppger de att de inte känner till skollagens och läroplanernas bestämmelser kring värdegrunden. Vidare framgår vid intervjuerna att både personal och elever kan vara hemmablinda och därför inte reagerar på alla kränkningar som eleverna utsätts för vid skolan eftersom det grundar sig i skolans "traditioner". Intervjuerna bekräftar att det vid skolan har skett en normalisering av fenomen, som betraktas som kränkande ute i samhället. Det får som resultat att kränkningarna inte anmäls till rektorn eller huvudmannen, utreds och åtgärdas.

Rektorn har varit anställd vid skolan sedan år 2004. Rektorn beskriver det han benämner "hackordningen" bland eleverna, men att han arbetar för att förändra "traditionen" på skolan. Han säger vidare att Skolinspektionens besök påskyndar hans möjligheter i detta arbete. Det har under hösten 2011 förts diskussioner i personalgruppen för att komma till rätta med det informella regelsystemet. Under vecka 44 år 2011 ska, enligt rektorn, personalen tillsammans med tromännen arbeta fram en ny plan mot kränkande behandling.

Skolinspektionen har erhållit Likabehandlingsplan för Lundsbergs skola 2008-2009. I denna plan finns det inte någon kartläggning av situationen på skolan eller vid elevhemmen som utgångspunkt för vilka åtgärder som ska påbörjas och vidtas under det kommande året för att förebygga och förhindra kränkande behandling och hur dessa ska följas upp. Skolan har ingen plan mot kränkande behandling från år 2010 och framåt och heller inte en Likabehandlingsplan.

Skolinspektionens bedömning

Av tillsynen framgår att eleverna vid Lundsbergs skola fostras i ett system där eleven som nybörjare vid skolan ska vänja sig vid att utsättas för kränkande behandling såsom

kränkande tillmälen och våld. Efter ett antal år på skolan finns det elever som lärt sig hur man genom anpassning till detta system hamnar överst i hackordningen och därmed får en maktställning på skolan. De kan då i sin tur utöva kränkande behandling och våld mot yngre elever samt kräva att andra elever passar upp dem. Det finns således elever som har lärt sig att "ta stryk" och därmed också fått en viss ställning vid skolan. Men det finns elever som inte anpassar sig till att systematiskt utsättas för kränkande behandling och i vissa fall avslutar sin skolgång, då de inte orkar vara kvar vid Lundsbergs skola.

Av de intervjuer som genomförts framgår att miljön vid Lundsbergs skola inte präglas av trygghet och studiero. Rektorn och övrig personal vidtar inte heller de omedelbara eller tillfälliga åtgärder som är befogade för att tillförsäkra eleverna detta.

Om skolans huvudman eller annan personal på skolan får kännedom om att en elev i verksamheten anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten ska huvudmannen bl.a. utreda omständigheterna. Skolpersonalen kan inte genom att undvika att tolka signaler förhålla sig ovetande om vad som pågår mellan elever på skolan. Utredningen visar att elever vid Lundsberg utsätts för kränkande behandling av andra elever och att huvudmannen inte vidtar de utredningsåtgärder som krävs. Vid skolan genomförs inte heller nödvändiga åtgärder för att i övrigt förebygga och förhindra att elever utsätts för kränkande behandling. Skolan saknar en årlig plan mot kränkande behandling som uppfyller författningarnas krav. Verksamheten uppfyller därmed inte författningarnas krav och huvudmannen föreläggs att avhjälpa bristerna.

Då det är diskrimineringsombudsmannen (DO) som utövar tillsyn över diskrimineringslagen och därmed över bestämmelserna om likabehandlingsplan kommer DO att underrättas med anledning av att det saknas en likabehandlingsplan för skolan.

Författning:

5 kap. 3 och 6 §§ skollagen

6 kap. 7, 8 och 10 §§ skollagen

Lgr 11 1 Skolans värdegrund och uppdrag, God miljö för utveckling och lärande och 2.1 Normer och värden

Lgy 11 2.2 Normer och värden

Lpf 94 2.2 Normer och värden

Bakgrund

Skolinspektionen har genomfört tillsyn i riksinternatskolan Lundsbergs skola. Tillsynen omfattar gymnasieskola och grundskola samt skolans elevhem. Bakgrunden är att anmälningar gällande kränkande behandling och misshandel har kommit till Barn- och

elevombudet samt Skolinspektionen (Dnr 46-2011: 3477, Dnr 49- 2011: 5192 och Dnr 42-2011: 5367). Anklagelserna är allvarliga och Skolinspektionen besökte därför skolan den 20 oktober 2011. Skolinspektionens besök var oanmält och innehöll samtal med rektorn, två elevhemsföreståndare, skolsköterska, kurator samt elev, en så kallad troman, för ett av skolans sex elevhem. Vissa händelser är också polisanmälda eftersom de avser påstådd brottslighet.

Beskrivning av Lundsbergs skola

Lundsbergs skola grundades 1896 och drivs sedan 1907 av Stiftelsen Lundsbergs Skola med säte i Storfors kommun, Värmlands län. Förvaltningen av Stiftelsens angelägenheter tillkommer Stiftelsens styrelse. Styrelsen består av 6 ordinarie ledamöter med tre suppleanter och är före detta elever vid skolan, nuvarande anställda och vårdnadshavare/föräldrar till elever som går/gått på skolan.

Lundsbergs skola är en stiftelse vars ändamål enligt dess stadgar, 1 § är följande: "Stiftelsens syfte är att driva och utveckla Lundsbergs skola i demokratisk anda och på kristen grund så att dess elever i samverkan mellan skola och hem utvecklas till ansvarskännande och samhällsmedvetna människor".

Lundsbergs skola är en riksinternatskola. Enligt skolans hemsida är det en småskalig skola och ett internat där individen, tryggheten och en bred social kompetens står i centrum.

Lundsbergs skola erbjuder undervisning på högstadiet (åk 9) samt för eleverna i årskurs 2 och 3 gymnasiet program för naturvetenskap (NV) och samhällsvetenskap (SP). För de eleverna som börjar årskurs 1 höstterminen 2011 erbjuder skolan Naturvetenskapsprogrammet (NA), Ekonomiprogrammet (EK) samt Samhällsvetenskapsprogrammet (SA).

Vid skolan studerar cirka 220 elever varav endast 4-5 elever inte bor på något av skolans sex elevhem. Hemmen kan vara för enbart manliga elever, enbart kvinnliga elever eller blandade. För varje elevhem finns 2,5 elevhemsföreståndare samt 2 förtroendevalda elever; troman och vice troman (ordningsman).

Huvudmannen, Stiftelsen Lundsbergs Skola, har ett beslut om ställning som riksinternatskola på grundskole- och gymnasienivå, Lundsbergs skola i Storfors kommun, enligt 10 kap. 1 § 1985 års skollag. Enligt 28 § lagen (2010:801) om införande av skollagen ska ett beslut enligt 10 kap. 1 § 1985 års skollag, som gäller vid utgången av juni 2011, fortsätta att gälla som ett beslut enligt 29 kap. 15 § i skollagen (2010:800).

I ärendets slutliga handläggning har deltagit inspektionsdirektör Marie-Hélène Ahnborg, chefsjuristen Marie Axelsson, avdelningsjuristen Elisabeth Fogelberg och undervisningsrådet Egon Andersson.

På Skolinspektionens vägnar

Carina Abréu
Avdelningschef

Monica Gillenius
Undervisningsråd/föredragande

Kopia till

Regeringen, Utbildningsdepartementet

Storfors kommun